

Indledningen er redigeret af Kim Steen Ravn og Jon Tafdrup

Tilsyn ved dr.phil. Henrik Yde

Denne pdf er en læseversion af værkets indledning. Værket findes digitalt med punktkommentarer, tekstredegørelse og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2025

Indledning til

“Ved Høiskolens Aabning paa Marielyst. (Den 3die Novbr. 1859.)”

ved Stine Kylsø Pedersen

Indhold

- 1 Anledning
- 2 Grundlæggelsen af Marielyst Højskole
- 3 Høiskolens åbning den 3. november 1859
- 4 Efterliv
- 5 Anvendt litteratur

1 Anledning

Traditionen tro holdt Grundtvig åbningstalen for de nye elever, lærerstaben og andre udefrakommende tilhørere, som var mødt op til åbningshøjtideligheden af efterårssemestret (kaldet vinterskolen) på Grundtvigs højskole på Marielyst den 3. november 1859. Lige siden højskolen slog dørene op i 1856, var det Grundtvig, der bød velkommen. På daglig basis havde han uddelegeret styringen af både økonomien og undervisningen til udvalgte folk, men var en kærkommen gæst, der holdt talerne til de årlige højtideligheder samt foredrag den første undervisningsuge, så vidt helbredet tillod det (Johansen 1956, s. XI f.).

2 Grundlæggelsen af Marielyst Højskole

Skolen, der var navngivet efter Grundtvigs anden hustru Marie Toft, var resultatet af flere årtiers beskæftigelse med tanken om at skabe et alternativ til de gængse undervisningstilbud i det danske skolevæsen, hvilket han i øvrigt ikke var ene om. Grundtvigs håb var, at oprettelsen af en folkelig højskole kunne afhjælpe en række problemstillinger i samtiden (jf. Møller 2022, s. 92 f.), og selvom han i flere værker fra

1830'erne og frem forsøgte at konkretisere, hvordan en sådan skole skulle organiseres, og hvad undervisningen skulle bestå af (se fx *Det Danske Fiir-Kløver eller Danskheden partisk betragtet* (1834) og *Skolen for Livet og Akademiet i Soer* (1838)), lykkedes det først i begyndelsen af oktober 1856 at åbne en højskole, som var ordnet efter hans bestemmelser. Allerede i 1844 åbnede Rødding højskole, og flere kom til i de følgende år, men ingen af dem byggede i nævneværdigt omfang på Grundtvigs skoletanker (Møller 2015, s. 111 f.).

Finansieringen af Grundtvigs højskole var tilvejebragt efter en indsamling blandt danske og norske tilhængere i anledning af hans 70-årsdag den 8. september 1853, hvor han modtog lidt over 7000 rigsbankdaler, som var øremærket realiseringen af hans vision (Rosendal 1906, s. 12 f.). Efterfølgende blev der iværksat yderligere indsamlinger, og i april 1855 købte Grundtvig en gård til formålet, som på daværende tidspunkt lå i landlige omgivelser uden for Københavns bymure (området hvor Haraldsgade møder Lersø Parkallé på Ydre Østerbro), for 21.000 rigsbankdaler (Brandt 1858, s. IV f.). Oprindeligt havde Grundtvig udset sig Sorø Akademi som ramme for højskolen, men det lykkedes ikke at få den fornødne opbakning trods Christian 8. velvilje overfor planerne.

Læs mere om Grundtvigs højskoletanker, Sorøplanen og oprettelsen af Marielyst og åbningstalerne her: [Indledning til "\[Taler ved åbningerne af Marielyst Højskole\]"](#).

3 Højskolens åbning den 3. november 1859

I åbningstalens første del ser Grundtvig tilbage på de tre år, der er gået, siden højskolen åbnede dørene for første gang. Han fortæller om tankerne bag, hvor oplysning af den mandlige, danske ungdom, uanset baggrund og beskæftigelse, var hovedformålet for oprettelsen af højskolen. Her skulle modersmålet, som Grundtvig klandrer de eksisterende uddannelsesinstitutioner for at forsømme, være omdrejningspunktet for undervisningen (s. [1]).

Han fortsætter tilbageblikket med at nævne sin fejlslagne plan for Sorø Akademi, men afrunder med at stadfæste, hvorledes den større inddragelse af folkets stemmer i politiske sager har resulteret i, at højskoler begyndte at "pippe" op rundt omkring i landet, som "meer eller mindre stræbte at udføre min Tanke" (s. 2). Han takker afslutningsvis den netop afgåede forstander C.J. Brandt samt læreren Jeppe Tang for at overtale ham den ellers så "mageløs[e] Vovehals" til at åbne sin egen højskole efterfulgt af en henvisning til den uundværlige økonomiske støtte, som skolen havde opnået (s. 2).

I den sidste halvdel af talen kigger Grundtvig fremad. Han beskriver, hvordan han mener, at den vanskelige begyndelse og den ringe elevtilslutning nu var ved at blive vendt. Han ytrer et ønske om fortsat at kunne være involveret i sagen, såfremt hans høje alder tillader det, og glæder sig over, at elevsammensætningen denne vinter favner bredt rent geografisk (s. 3).

Afslutningsvis fremhæver han vigtigheden af den danske sag og modersmålets afgørende rolle i denne. Han udtrykker sit håb og sine ønsker om, at man på Marielyst

højskole må blive overbevist om det danske sprogs mange gode egenskaber, og at man derved kan tilegne sig forstand på menneskelivet, “saa det kan blive til fælleds Gavn og Glæde baade her og hisset” (s. 3).

4 Efterliv

Åbningstalen i november 1859 er den første tale på Marielyst, som han udgav. Det var ikke før 1865, at Grundtvig systematisk begyndte at udgive sine åbnings- og afslutningstaler årligt.

Skolens anden forstander, Carl Grove, som havde overtaget posten fra C.J. Brandt i sommeren 1859, mindedes åbningstalen i bogen *Grundtvigs Højskole paa Marielyst* (1881). Her fremhævede han Grundtvigs understregning af skolens historie som argument for, at skolen havde en fremtid, hvilket var ord “der sænkede sig i min Sjæl” (Grove 1881, s. 31). Grove ledede skolen i 31 år. I 1890 flyttede højskolen til Lyngby, og i 1937 fusionerede den med Frederiksborg højskole i Hillerød, hvor den ligger den dag i dag.

5 Anvendt litteratur

- Brandt, C. J. (1858) *Beretning om Grundtvigs Højskole paa Marielyst*. København.
- Grove, Carl (1881) *Grundtvigs Højskole paa Marielyst*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1836) *Det Danske Fiir-Kløver eller Danskheden partisk betragtet*. København; her efter udgaven i Grundtvigs Værker, udg. af Center for Grundtvigforskning ved Aarhus Universitet (www.grundtvigsværker.dk).
- Grundtvig, N.F.S. (1838) *Skolen for Livet og Akademiet i Soer*. København; her efter udgaven i Grundtvigs Værker, udg. af Center for Grundtvigforskning ved Aarhus Universitet (www.grundtvigsværker.dk).
- Johansen, Steen (1956) “Indledning” i *Taler paa Marielyst Højskole 1856-71*, s. XI-XV, udg. Steen Johansen. København.
- Møller, Jes Fabricius (2015) “Grundtvigs betydning for samfundet” i *Grundtvig-Studier* 2015, s. 103-130. København.
- Møller, Jonas (2022) “Grundtvig og højskolen” i *Uddannelseshistorie* 2022, 56. årbog fra Selskabet for Skole- og Uddannelseshistorie, s. 83-130. u.st.
- Rosendal, Hans (1906) *Grundtvigs Højskole 1856-1906*. Kolding.